

Waldemar Gliński

„Działalność społeczno-dobroczytna Kościoła łódzkiego w okresie międzywojennym (studium historyczne)”, Piotr Zwoliński, Łódź 2006 : [recenzja]

Łódzkie Studia Teologiczne 16, 291-292

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

się niekiedy jako Guliwer wiązany oraz krepowany jednak bezskutecznie przez liliputy. To swoista, może dość ostra, myśl odniesiona zapewne do Europy. Warto tu w celu pewnego zestawienia perspektywicznego przykładowo wskazać na średni wiek mieszkańców Europy i USA. Dziś wynosi on odpowiednio 37,7 i 35,5, natomiast w 2050 r. będzie to także odpowiednio: 52,7 i 35,2 (s. 89).

Z książki R. Kagana wyrzmiwia wyraźna strategia i filozofia współczesnej rzeczywistości, nie tylko społeczno-politycznej. W swym stylu oraz interpretacjach nawiązuje ono chętnie do dziś już klasycznych opracowań Raymonda Arona. W sumie jest to ważne opracowanie w dyskusji o relacjach europejsko-amerykańskich. Tego wymogu nie da się uniknąć na dłuższą metę i będzie on musiał być dyskutowany.

To opracowanie, o charakterze eseju, w niektórych fragmentach nosi znamiona krytycznego podejścia do bogactwa podejmowanej tematyki, wręcz za wzorem cenionego przez autora sekretarza stanu H. Kissingera. Autor wielokrotnie stawia własne sugestie, które wynikają zapewne także z jego osobistego doświadczenia, opartego na zaangażowaniu politycznym zarówno zawodowym, jak i amatorskim. Niestety nie można ze wszystkim się zgodzić, zwłaszcza gdy zbyt mocno przeważa jednostronny, dość płaski obraz amerykański.

W sumie jest to jasne i wnikliwe studium współczesnych relacji Europa i USA. Nosi w sobie także odpowiednie elementy historyczności i jednocześnie pewne nachylenie perspektywiczne. Jest ono odpowiedzialnym pochyleniem się nad *hic et nunc* ważnego elementu współczesnych stosunków politycznych.

bp Andrzej Franciszek Dziuba
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

Ks. Piotr Z w o l i ń s k i, *Działalność społeczno-dobroczynna Kościoła łódzkiego w okresie międzywojennym (studium historyczne)*, Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 2006, ss. 338.

Problematyka dobroczynnej działalności Kościoła w czasach najnowszych, obfitujących najrozmaitszymi, trudnymi do rozwiązania problemami społecznymi i ekonomicznymi, nie ma zbyt wielu publikacji, które w sposób systematyczny ukazywałyby to zagadnienie. Podjęte ono zostało w opracowaniu P. Kurendy poświęconym kościelnej działalności dobroczynnej w okresie międzywojennym w Wielkopolsce i na Pomorzu, a więc na tych obszarach, gdzie najwcześniej zaczęto realizować w praktyce duszpasterskiej owoce nauki społecznej Kościoła. Badania w tym zakresie mają w dużej mierze charakter interdyscyplinarny. Łączą bowiem zainteresowania socjologów, ekonomistów i historyków. Z tym większym uznaniem należy przyjąć podjęcie tego rodzaju badań przez ks. Piotra Zwolińskiego, który w sposób całościowy przedstawił dobroczynną działalność Kościoła na terenie diecezji łódzkiej w okresie międzywojennym. Temat ten jest tym bardziej interesujący, że diecezja łódzka, powołana do istnienia na mocy Bulli papieża Benedykta XV *Christi Domini* z 10 grudnia 1920 r., była obszarem niezwykle głębokich dysproporcji społecznych, narodowościowych i ekonomicznych. Stawiało to Kościół przed poważnym wyzwaniem w dziedzinie działalności charytatywnej.

Zagadnienia te autor omawianej publikacji przedstawił w czterech rozdziałach. W pierwszym ukazał sytuację ekonomiczną i społeczną Łodzi i obszarów należących do nowej diecezji na tle coraz powszechniej rozwijającej się nauki Kościoła w dziedzinie kwestii społecznej. Szczegółowo odniósł się do inicjatyw społeczno-dobroczynnych ordynariuszy łódzkich – bpa Wincentego Tymienieckiego oraz bpa Włodzimierza Jasińskiego, którzy działalność dobroczynną traktowali jako priorytetowe zadanie, czego wyrazem były ich orędzia adresowane do diecezjan z okazji Tygodni

Miłosierdzia. Autor obalił panujące potocznie przekonanie jakoby kwestia robotnicza została w Łodzi podjęta po raz pierwszy przez środowiska komunistyczne. Aczkolwiek ich działalność była stosunkowo aktywna, co stawiało Kościół przed poważnymi wyzwaniami, niemniej nie pozostawał on obojętny na sytuację świata pracy. Przecistawiając się propagandzie komunistycznej, aktywnie propagował wskazania nauki społecznej, tworząc własny organ prasowy („Słowo Katolickie”) oraz powołując do istnienia Towarzystwo Kultury Katolickiej i Katolicki Uniwersytet Robotniczy – instytucje, które upowszechniały w środowiskach robotniczych katolickie wskazania dotyczące rozwiązania kwestii społecznych. Ich działalność została szczegółowo zilustrowana w rozdziale drugim. Oprócz akcji upowszechniania katolickiej nauki społecznej Kościół łódzki w zdumiewająco szerokim zakresie rozwinął dzieło doraźnej i długofalowej pomocy w ramach Diecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej, Diecezjalnego Komitetu „Caritas” i jego oddziałów parafialnych, Katolickich Towarzystw Dobroczynności w Tomaszowie Mazowieckim i Pabianicach, Katolickiego Towarzystwa Opieki nad Dziewczętami w Łodzi, Biskupiego Komitetu Kolonii Letnich oraz bractw trzeźwości. Wśród tych inicjatyw znalazły się bardzo nowatorskie, w ówczesnych warunkach ekonomicznych niezwykle cenne – związane z akcją budowy domów robotniczych zainicjowaną przez bpa W. Tymienieckiego oraz działalnością Rzymskokatolickiej Kasy Pożyczek Bezprocentowych, która zasięgiem swym objęła w latach trzydziestych XX w. całą Polskę, ale w Łodzi okazała się nie tylko potrzebna, ale konieczna.

Szeroką działalność dobroczynną na terenie diecezji łódzkiej rozwinęły zgromadzenia zakonne. Zagadnienie to autor omawianej rozprawy przedstawił w rozdziale trzecim. Dzieło miłosierdzia rozwinęły szczególnie szeroko siostry służebniczki NMP Niepokalanie Poczętej, prowadzące domy opieki dla osób starszych, domy wychowawcze dla dzieci i młodzieży, schroniska, sierocińce oraz kuchnie przygotowujące posiłki dla biednych. Działalność wychowawczo-opiekuńczą rozwinęły też siostry urszulanki Serca Jezusa Konającego, prowadzące bursy, internaty, przedszkola, ochronki, biblioteki i świetlice. W zakresie szpitalnictwa i rehabilitacji wiele inicjatyw rozwinęły siostry pasterki od Opatrzności Bożej, Zakon Szpitalny Świętego Jana Bożego, Zgromadzenie Sióstr Świętej Rodziny.

Kościół łódzki nie tylko inspirował i rozwijał rozmaite dzieła miłosierdzia, ale włączał się także do inicjatyw podejmowanych przez inne instytucje, takie jak Łódzkie Chrześcijańskie Towarzystwo Dobroczynności, Chrześcijańskie Towarzystwa Dobroczynności, Towarzystwo Opieki nad Matką i Dzieckiem „Kropla Mleka” w Łodzi, Towarzystwo Opieki nad Chrześcijańską Młodzieżą Głuchoniemą czy Towarzystwo Opieki nad Więźniami „Patronat”. Ten zakres działalności dobroczynnej omówiony został w rozdziale czwartym prezentowanej rozprawy.

Jej lekturę niezwykle ułatwia indeks osobowy. Warto też zaznaczyć, że aczkolwiek bibliografia tej obszernej rozprawy obejmuje ponad 140 opracowań, to jednak ma ona charakter wybitnie źródłowy. Autor przeprowadził kwerendę aż w 13 archiwach państwowych i kościelnych, dotarł do ponad czterdziestu zespołów archiwalnych. Z uznaniem i podziwem odnieść należy się do wielkiego trudu, podjętego przez autora w analizie źródłowej materiału archiwalnego, wymagającej przecież dużej biegłości warsztatowej oraz konieczności zastosowania także metod statystycznych.

ks. Waldemar Gliński
Wydział Nauk Historycznych i Społecznych
UKSW